

РЕЦЕНЗИЯ

С.А. „Д.А. Ценов“ - Свищов
№: 93.00-11/13.03.2026

Рецензент: проф. д-р НАДЯ ЕНЧЕВА КОСТОВА,
научна специалност 05.02.07.: „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ – Икономически университет - Варна

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (контрол и анализ)“

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно съгласно Заповед №63 от 29.01.2026г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

Автор на дисертационния труд: Боряна Руменова Пейчева

Тема на дисертационния труд: „Перспективи пред митническия контрол през призмата на дигиталната му трансформация“

I. Общо представяне на дисертационния труд

В условията на все по-интензивна международна търговия, темата на дисертационния труд може да бъде определена не само като актуална, но и като приоритетна на настоящия етап от развитието предвид значението на митническия контрол и ключовата роля на дигитализацията на митническата дейност.

Дисертацията е в общ обем от 229 стр., от които 211 стр. основно изложение, 9 стр. списък на използвана литература и отделно съдържа 2 бр. приложения от 9 стр. Обемът е разгърнат в рамки, отговарящи на сложността и широтата на изследването. Възприемането на съдържанието е улеснено чрез онагледяване с 28 диаграми, 11 фигури и 5 таблици, които визуализират направени от автора анализи, обобщения и заключения.

Считам, че структурата на дисертационния труд, обособена в увод, изложение в три глави и заключение е подходяща. Използвани са различни нормативни и литературни източници, които не са номерирани, но отчитам 122 броя такива.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Обектът на изследването са контролните дейности в рамките на три от функциите на митническия контрол. Предметът на изследването е свързан с определяне и анализиране на текущата дигитализация на контролните дейности от законова и технологична гледна точка на база процесния и системния подход.

Целта на дисертационния труд е определена претенциозно тъй като се базира на резултата от изследването на дигиталната трансформация, служещ като основа на възможните решения за модернизация на митническата дейност

и за оптимизиране на основните митнически процеси. За реализация на целта са открити четири задачи.

По мое мнение, изследователската теза е формулирана подходящо в съответствие с поставените цел и задачи. Тезата на дисертационния труд поставя акцент върху дигитализацията като ключово средство за модернизиране на европейските митници в насока на тяхното функциониране като цялостен механизъм, което би спомогнало за ограничаване на грешките, опростяване на митническите формалности и подобряване обмена на информация между всички участващи субекти.

За реализиране на изследването са използвани научно-теоретични и емпирични методи, които са подходящи спрямо обекта, предмета, поставената цел и задачи на дисертацията.

В обобщение може да се каже, че използваният изследователски подход съответства на спецификата на разглежданата проблематика. Според мен в дисертацията е достигнат ясен и достъпен научен изказ. Налице е логическа връзка между отделните части, без повторемост. Изследването представя резултати, изведени чрез последователна и обективна обработка на емпиричния материал от направеното авторово проучване.

Дисертационният труд демонстрира аналитичен подход и прецизност при разработването на темата, като изложението е логически издържано и аргументирано.

В първа глава на труда са разгледани и съпоставени дефиниции на понятието „дигитализация“, предложени от различни автори. Докторант Боряна Пейчева демонстрира способността си да извежда значимите аспекти на въпроса и да прави обобщения, в резултат на което достига до извеждане на комплексно определение за „дигитализация в митническия контрол“. Като похвален би могъл да се оцени стремежът ѝ за включване на определението в Митническия кодекс на Съюза. Дисертантът представя и съществуващата нормативна рамка, регулираща дигиталната трансформация в митническите контролни дейности на международно, европейско и национално ниво.

В рамките на дисертационното изследване задълбочено е анализирана функционалната рамка на дигитализацията в митническия контрол, проследени са развитието и организацията на този процес на национално ниво и на ниво ЕС, като авторът обобщава наблюденията си и извежда съществени заключения. Обстойно са разгледани два подхода за дигитализация в митническия контролен процес. Чрез сравнителен анализ са представени разбиранията на дисертанта за предимствата и недостатъците на системния и процесния подход и неговото виждане за комбинираното им използване с цел ефективна оптимизация на системата на митническия контрол и на митническите процеси.

Във втора глава, докторант Боряна Пейчева изследва степента на дигитализация и акцентира на необходимостта от дигитална трансформация на митническите дейности в обхвата на фискалната, защитната и икономическата функция на митническия контрол, очертавайки потенциалните ползи на дигитализацията и нейния принос за цялостната оптимизация на дейността на митницата. Дисертантът предлага перспективи за бъдещо дигитално развитие чрез реализиране на дейности, обосновани в рамките на Новата европейска митническа реформа, които биха могли да съдействат за постигането на тази цел.

В трета глава, проследявайки гледните точки на служители на Агенция „Митници“ и на представители на бизнеса – икономически оператори в България в проведено анкетно проучване, докторантът достига до извеждане

на основните предизвикателства пред дигитализацията в митническия контрол у нас, както и на редица положителни акценти. Личното отношение на автора се проявява чрез интерпретация на емпиричните данни и формулирането на съответните изводи от техния анализ. Последователността на изложението води до обосноваване на конкретни мерки, при които дигитализацията е изведена като ключов инструмент за преодоляване на посочените проблеми и за оптимизиране на процесите в митническата контролна дейност, относими към всички заинтересовани страни.

По отношение на цялостното изложение аз не констатирам наличие на плагиатство, неправомерно използване на чужди авторски материали, текстово дублиране или други етични несъответствия. Това е декларирано и от докторанта с приложена декларация за оригиналност и достоверност.

Авторефератът представя в синтетичен план и последователно основното съдържание на дисертационния труд, акцентирайки на съществените моменти в него. В автореферата са поместени и справка за научните приноси, списък на публикациите на докторанта, свързани с темата на дисертацията, справка за изпълнение на минималните национални изисквания съгласно ППЗРАСРБ.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Справката за научните приноси, представена от докторант Боряна Пейчева съдържа пет приноса, структурирани в две направления: приноси с научно-приложен и приноси с практико-приложен характер. Те кореспондират с разгледаната проблематика и с получените изследователски резултати.

По мое мнение, тези приноси биха могли да подпомогнат митническата администрация в процеса на дигитализация на митническия контрол през призмата на системния и на процесния подход. В това число е предложено от докторанта изграждане на дигитален модел за автоматизирано изследване на финансовата култура и бизнес модел на икономическите оператори. Систематизирани са и основните предизвикателства пред дигитализацията на митническия контрол и са направени предложения за тяхното преодоляване, което по мое скромно мнение сочи, че тези приноси представляват действителни научни постижения на автора.

По темата на дисертацията, Боряна Пейчева има направени 5 броя публикации, в т.ч. участие в авторски колектив на една студия, две статии и два доклада, включени в научни издания. От тематиката на публикуваните трудове може да се съди за ясно изразена насоченост на научните интереси на докторанта към предизвикателствата пред митническия контрол, с особен фокус върху дигиталните перспективи за неговото развитие с оглед значимостта му за недопускане на измамни действия и осъществяване на ефективна контролна дейност.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

Бих искала да обърна внимание на следните моменти:

1. В оповестеното на стр.2 съдържание са открити само основните точки на трите глави на дисертационния труд. В самото изложение обаче са ползвани много на брой подточки, които не са посочени в съдържанието, може би поради обстоятелството, че някои от тях са в твърде незначителен обем.

2. Цитирани са актове от действащата правна уредба касаеща митническия контрол, без в ограничението да се заяви актуалната дата на използваните нормативни документи.

3. Някак неизяснено за мен остава формулирането на обекта на изследването само на база трите функции на контролните дейности – фискалната, защитната и икономическата като същевременно в изложението са представени допълнително информационната и координационната функция.

4. Считаю, че при анализа на финансовата стабилност на икономическите показатели е следвало да се предложат конкретни критерии и показатели за оценката на тази стабилност.

Подчертавам, че направените по-горе бележки са конструктивни и препоръчителни по характер и не поставят под съмнение качеството на извършената работа.

По представения дисертационен труд си позволявам да задам следните въпроси:

1. В синтетичен план, кои са основните рискове, свързани с дигитализацията на митническия контрол (киберсигурност, технологична зависимост и др.)?

2. Какви нормативни промени са необходими, за да се реализира пълния потенциал на дигиталния митнически контрол?

V. Обобщено заключение и становище

Представеният за рецензиране дисертационен труд може да бъде определен като цялостно и самостоятелно осъществено научно изследване. Изпълнени са поставената цел и задачи, и е потвърдена формулираната в увода авторова теза.

От съдържанието на труда проличават възможностите на дисертанта, опирайки се на нормативните разпоредби, достиженията в теорията и практиката и на база направено собствено емпирично изследване да констатира, анализира, да прави обобщения и заключения и да предлага възможни насоки за решения на изведените основни проблеми пред дигитализацията на митническия контрол.

От представените материали и документи по процедурата за защита може да се направи извод, че Боряна Пейчева притежава висока степен на теоретична подготовка, както и необходимите умения и компетентности.

Предвид оценката на научните постижения, съдържащи се в дисертационния труд „Перспективи пред митническия контрол през призмата на дигиталната му трансформация“ може да се заключи, че в изследването са налице резултати със съществена научно-приложна значимост.

В заключение, в резултат на горепосочените оценки изразявам категорично мнение, че Научното жури може да присъди образователната и научната степен „доктор“ на Боряна Руменова Пейчева в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3.8. Икономика; научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (контрол и анализ)“.

Дата: 09.03.2026 г.

Рецензент:
(проф. д-р Надя Костова)